

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

I. ΠΟΙΗΤΑΙ, ΡΑΨΩΔΟΙ, ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΓΔΟΥΤΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΑΙΩΝΟΣ

3

Ἡ φιλολογία δὲν εἶναι χωριστὴ ἐπιστῆμη πρὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος π.Χ. Ἀνασκόπησις τῶν προκαταρκτικῶν σταδίων. Ὁ ἐπικὸς ποιητὴς ὡς ἐρμηνευτὴς ἑαυτοῦ. Ἡ ἀπόπειρα τῶν ραψωδῶν νὰ συνεχίσουν αὐτὴν τὴν αὐτοερμηνείαν. Ὁ ραψωδὸς καὶ φιλόσοφος Ξενοφάνης καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς ἠθικῆς κριτικῆς. Θεαγένης, ὁ ὑπερασπιστὴς τοῦ Ὀμήρου διὰ τῆς φυσικῆς ἀλληγορίας. Ἡ δεξιότης τῶν λυρικῶν ποιητῶν τοῦ ἑβδόμου καὶ ἔκτου αἰῶνος δὲν ὑποκρύπτει γραμματικὸν σύστημα «πτώσεων». Οἱ ποιηταὶ ὡς ἐρμηνευταὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἄττικὴν καιροφῶδιαν.

II. ΟΙ ΣΟΦΙΣΤΑΙ, ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ ΚΑΙ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΑΙΩΝΑ

18

Ἐνδιάμεσος θέσις τῶν σοφιστῶν: κληρονόμοι τῶν ραψωδῶν καὶ διδάσκαλοι τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. Οἱ σοφισταὶ καὶ τὸ βιβλίον. Βραχεῖα ἀναδρομὴ εἰς τὸ ἀνατολικὸν ὑπόστρωμα· ἀρχεῖα καὶ βιβλιοθήκαι ἐν Μεσοποταμίᾳ ἀπὸ τῆς τρίτης χιλιετηρίδος καὶ ἐντεῦθεν. Τεχνικὴ τῆς γραφῆς ἐξ Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ πρῶτος μινωικὴ—μυκηναϊκὴ γραφὴ. Ἡ φοινικικὴ γραφὴ. Τὸ νέον ἑλληνικὸν ἀλφάβητον. Ἀπὸ τῆς προφορικῆς συνθέσεως καὶ παραδόσεως εἰς τὸν γραπτὸν λόγον καὶ τὸν ἀναγνώστην βιβλίων. Ἡ συμβολὴ τῶν σοφιστῶν εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ἐξελιξέως ταύτης καὶ ἡ σωκρατικὴ—πλατωνικὴ ἀντίδρασις. Ἀτομικὰ ἐπιτεύγματα τῶν σοφιστῶν καὶ τῶν συγχρόνων των: Πρωταγόρας, Πρόδικος· τὰ Μουσικά τοῦ Δημοκρίτου, καὶ ὁ Ἡρόδοτος περὶ λογοτεχνίας καὶ γλώσσης· Γοργίας, Ἰππίας, Κριτίας.

III. ΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΠΛΑΤΩΝ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

67

Νέα συνειδητὴ μέθοδος ἀντιτιθεμένη εἰς τὴν ἐμπειρικὴν ἔρευναν τῶν σοφιστῶν. Ἡ σκεπτικιστικὴ στάσις τοῦ Πλάτωνος ἐναντι τῆς ἰδίας τῆς ποιήσεως καὶ ἐναντι τῶν προσπαθειῶν ἐρμηνείας καὶ κριτικῆς τῆς λογοτεχνίας. Προβλήματα γλώσσης τὸ κεντρικὸν θέμα τοῦ Κρατύλου. Ἡ μελέτη τῆς γλώσσης δὲν εἶναι ἐπιστῆμη. Ὁ Πλάτων καὶ ἡ Ἀκαδημία. Πρώτη μεγάλη ἰδιωτικὴ βιβλιοθήκη. Δὲν εἶναι «δημιουργός» τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ὁ Ἀριστοτέλης. Ἡ τελεολογία ὡς κεντρικὴ ἰδέα, προγενεστέρα τῆς ἐμπειρικῆς ἐρεύνης. Ὁ Ἀριστοτέλης οὔτε ἐκδότης οὔτε ἐρμηνευτὴς. Ἡ λογικὴ τάξις εἰς τὴν τέχνην τοῦ λόγου· διαρκὴς ἔλεγχος τῶν φιλοσοφικῶν ἀντιλήψεων δι' ἀνάλυσεως τῆς πραγματικότητος. Μερικοὶ νέοι θεμελιώδεις γλωσσολογικοὶ ὅροι· ἀνυπαρξία χωριστοῦ κλάδου γραμματικῆς. Ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα εἰς ὑψηλὸν ὕψος τῆς συνεργασίας μαθητῶν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

I. Η ΓΕΝΕΣΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΝ

103

Ὁ Ἀριστοτέλης ἀνῆκε εἰς τὸν κόσμον τῆς ἑλληνικῆς πόλεως-κράτους μετὰ τὴν ἰδιάζουσαν πολιτιστικὴν ἐνότητα· ἡ ἀποσύνθεσις τῆς, ἡ διάλυσις τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις νέων μοναρχιῶν.

Μία νέα γενεά ποιητῶν, συνειδητοποιήσασα τὸ ὀριστικὸν ρῆγμα, ἐπιχειρεῖ νέαν ἐκκίνησιν. Ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ποιήσεως μέχρι τῆς διασώσεως τῆς ἀρχαίας λογοτεχνικῆς κληρονομίας. Ἡ ἱστορικὴ θέσις τοῦ Φιλίτᾳ: ὁ πρῶτος φιλόλογος ποιητῆς καλλιτεχνικῆς τελειότητος, παιδαγωγὸς Πτολεμαίου τοῦ Β', διδάσκαλος τοῦ Ζηνοδότου, τοῦ γραμματικῶ. Ἡ Ἄλεξάνδρεια τὸ πολιτιστικὸν κέντρον· τόπος συναντήσεως τῆς νέας ποιητικῆς κινήσεως καὶ τῆς περιπατητικῆς παραδόσεως ἐξ Ἀθηνῶν. Οἱ ὄργανισμοὶ τῆς νέας πρωτεύουσας: οἱ Πτολεμαῖοι καὶ οἱ βοηθοὶ τῶν· τὸ Μουσεῖον καὶ αἱ Βιβλιοθήκαι. Ἡ ἐποχὴ τοῦ «βιβλίου» καὶ τὰ προβλήματα τῆς.

II. Ο ΖΗΝΟΔΟΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ

124

Ἄ Ζηνοδοτος πρῶτος ὁμηριστῆς φιλόλογος καὶ βιβλιοθηκᾶριος· οἱ ποιηταὶ Λυκόφρων καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλὸς ὡς ἀναθεωρητὰ τῶν κειμένων τῶν κωμικῶν καὶ τῶν τραγικῶν. Τὸ κατὰ Ζηνοδοτον κείμενον τοῦ Ὀμήρου στηρίζεται κατὰ κανόνα ἐπὶ τεκμηριωμένων μαρτυριῶν. Τὸ πρῶτον κριτικὸν σύμβολον· δὲν ὑπάρχει αὐθεντικὴ παράδοσις σχετικῶς πρὸς τοὺς λόγους τῶν ἀλλαγῶν καὶ παραλείψεων τοῦ. Ἐκδόσεις τοῦ Ἡσιόδου καὶ τῶν λυρικῶν ποιητῶν. Γλωσσάριον ὄχι ὅμως ὑπόμνημα. Ἡ Πλειὰς τῶν τραγικῶν. Ἡ Ἀλεξάνδρα τοῦ Λυκόφρονος· ὁ Ἄρατος, ὁ ποιητῆς τῶν *Φαινομένων*, ὡς ὁμηριστῆς.

III. Ο ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ ΚΑΙ Η ΓΕΝΕΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ

146

Κυρήνη καὶ Αἴγυπτος. Πλήρης ἐνότης δημιουργικοῦ ποιητοῦ καὶ σοφοῦ φιλόλογου ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Καλλιμάχου. Ἡ ἐπιμονὴ του νὰ ἀντλή ἐκ καθαρῶς πρωτοτύπων πηγῶν. Οἱ γενικοὶ *Πίνακες* τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης ὑπόδειγμα δι' ὅλας τὰς ἐποχάς. Ἡ *πολυμαθία* τῶν ἐν πεζῷ λόγῳ βιβλίων του περὶ ἀρχαιοτήτων, περὶ τῆς γλώσσης καὶ περὶ τῆς ἀντι—ἀριστοτελικῆς κριτικῆς τῆς λογοτεχνίας. Στοιχεῖα ἑρμηνείας εἰς τὰ ποιήματά του καὶ τὰ λόγια συγγραμμάτων του. Ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος, ὁ ποιητῆς τῶν Ἀργοναυτικῶν, ἐν σχέσει πρὸς τὸν Καλλιμάχον· ὡς φιλόλογος ἔδωκε τὸ πρῶτον δείγμα τῆς ἐλληνιστικῆς *Περί-φιλολογίας* προαγγέλλων τὰ μεταγενέστερα ὑπομνήματα. Τὰ κατὰ τόπους ἔπη τοῦ Ριαννοῦ καὶ αἱ ὑπὸ τούτου κριτικὰ ἐκδόσεις τοῦ Ὀμήρου. Διαχωρισμὸς τῆς φιλολογίας ἀπὸ τῆς ποιήσεως κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ τρίτου αἰῶνος· ἡ ποιητικὴ ἐπιτήδευσις τοῦ Εὐφορίωνος καὶ αἱ λόγια συμπλήσεις τῶν Καλλιμαχείων Ἐρμίππου, Ἰστρου, Φιλοστεφάνου καὶ τοῦ περιπατητικοῦ Σατύρου.

IV. ΘΕΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ: Ο ΕΡΑΤΟΣΘΕΝΗΣ

181

Εἰς τὸν Ἐρατοσθένη ἡ πρώτη συνένωσις θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ φιλολογίας· ἡ φιλία του μετὰ τὸν Ἀρχιμήδην. Φιλόλογος, ὁ νέος ὄρος διὰ τὴν καθολικότητά του. Πραγματεία περὶ ἀττικῆς κωμωδίας· κριτικὴ χρονολόγησις· μαθηματικὴ γεωγραφία· ὁμηρικὴ γεωγραφία· ἀστερισμῶν κατάλογος. Ἡ ποίησις ὡς πάρεργον.

V. Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΚΟΡΥΦΩΜΑ ΑΥΤΗΣ : Ο ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ Ο ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ

204

Ἄ Ἀριστοφάνης δὲν ἦτο οὔτε ποιητῆς οὔτε θετικὸς ἐπιστήμων. Κριτικὸν κείμενον τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου μετὰ κριτικῶν σημείων, στιξέως, τοιμισοῦ. Ἐκδόσεις τῶν λυρικῶν ποιητῶν· κωλομετρία καὶ δομὴ τῶν στροφῶν. Ὑποθέσεις εἰς τὸ κείμενον του τῶν τραγωδιῶν καὶ κωμωδιῶν. Μεγάλαι λεξικογραφικαὶ μελέται βασιθεῖσαι ἐπὶ τῶν ἐκδόσεών του καὶ τυπολογικαὶ γραμματικαὶ ἔρευναι, ὑπηρετοῦσαι τὸ ἐκδοτικὸν αὐτοῦ ἔργον. Κατ' ἐκλογὴν κατάλογος τῶν ἐξεχόντων συγγραφέων.

VI. Ο ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ : Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

251

Ἄ Καλλίστρατος καὶ ἄλλοι Ἀριστοφάνειοι. Ἄ Ἀρισταρχος, οἱ Πτολεμαῖοι, ἡ μεγάλη κρίσις τοῦ 145/4 π.Χ. Συνεχῆ ὑπομνήματα καὶ μονογραφαίαι περὶ τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ Ἀριστοφάνους ὡς καὶ κριτικαὶ

ἐκδόσεις τῶν ὁμηρικῶν καὶ ἄλλων ποιημάτων· κριτικά σημεῖα, ὁ σύνδεσμος μεταξὺ κειμένου καὶ ὑπομνήματος. Τὸ πρῶτον ὑπόμνημα εἰς πεζογράφους, τὸν Ἡρόδοτον καὶ πιθανῶς τὸν Θουκυδίδην. Δὲν ὑπῆρξε αὐθεντικὸν ἀπόφθεγμα τοῦ Ἀριστάρχου περὶ ἀρχῆς διεπούσης τὴν ἐρμηνείαν. Γενικαὶ γραμματικαὶ καὶ μετρικαὶ παρατηρήσεις κατὰ τὴν πορείαν τοῦ ἔργου τῆς ἐξηγήσεως. Κριτικὴ τῆς Λογοτεχνίας.

VII. Η ΠΕΡΓΑΜΟΣ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. ΝΕΑ ΑΡΧΑΙΟΓΝΩΣΙΑ 279

Οἱ Ἀτταλίδαι καὶ ἡ πολιτιστικὴ ζωὴ τῆς Περγάμου· βιβλιοθήκη, περγαμηνή. Κράτης ὁ Μαλλώτης, στωϊκὸς ἀλληγορικὸς καὶ κοσμολόγος· δύο μονογραφαὶ περὶ Ὀμήρου· ἀντίθεσις πρὸς τὸν Ἀρίσταρχον. Ἡ ὀριστικὴ θέσις τῶν γλωσσολογικῶν μελετῶν εἰς τὸ σύστημα τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας· σαφῶς ὀρισμένοι γραμματικοὶ κανόνες καὶ ὅροι. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κράτητος εἰς τὴν Ρώμην τὸ 168 π.Χ. Συγγραφεῖς ἀρχαιοτήτων : Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος, Πολέμων ὁ ἐξ Ἰλίου, ὁ καλούμενος στηλοκόπας, Δημήτριος ὁ ἐκ Σικήψεως.

VIII. ΟΙ ΕΠΙΓΟΝΟΙ : ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΔΙΑΓΜΟΥ 300

Διασπορὰ καὶ ἀνανέωσις τῆς φιλολογίας εἰς ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον μετὰ τὴν ἀλεξανδρινὴν κρίσιν τοῦ 145 π.Χ. Ὁ Ἀπολλόδωρος ὁ Ἀθηναῖος· Χρονικὸν εἰς λαμβανικὸς στίχους, νέον σύστημα χρονολογήσεως· μονογραφία περὶ τοῦ ὁμηρικοῦ νεῶν καταλόγου· περιγραφή τῆς ἡρωϊκῆς Ἑλλάδος μετὰ ἐξηγήσεως τοπωνυμιῶν· βιβλία «Περὶ Θεῶν»· μελέτῃ τῆς ὁμηρικῆς θρησκείας μετὰ ἀναλύσεως κυρίων ὀνομάτων· ἐλάσσονα ἔργα περὶ τῆς ἀττικῆς καὶ δωρικῆς κωμωδίας καὶ περὶ μίμων.

Διονύσιος ὁ Θραξ, διδάσκαλος εἰς Ρόδον· ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς Ρώμης. Ἐρμηνεῖα τοῦ Ὀμήρου, ἄλλα ὑπομνήματα καὶ πραγματεῖαι. Τὸ πρόβλημα τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομά του «Τέχνης γραμματικῆς»· ἡ αὐθεντικότης καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἰς τὰ βυζαντινὰ χειρόγραφα. Γραμματικὴ τεχνικὴ, τὸ τελευταῖον ἐπίτευγμα τῆς ἑλληνιστικῆς φιλολογίας. Τυραννίων ὁ ἐξ Ἀμισοῦ, Ἀσκληπιάδης ὁ ἐκ Μυρλέας, Φιλόξενος ὁ Ἀλεξανδρεὺς· τὰ γραμματικὰ αὐτῶν συγγράμματα, αἱ σχέσεις των πρὸς τὴν Ρώμην. Δίδυμος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, συμπληρτῆς ὑπομνήματων εἰς Ἑλληνας ποιητάς, ἱστορικοὺς καὶ ρήτορας, ὡς καὶ εἰς λεξικά τῶν κωμικῶν καὶ τῶν τραγικῶν· ὑπεκινεῖτο ἐκ τῆς ἀγάπης τῆς μαθήσεως πρὸς διάσωσιν τῆς φιλολογικῆς κληρονομίας τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς.

EXCURSUS 333

ADDENDA 341

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ :

Γενικὸν	347
Ἑλληνικῶν λέξεων	371
Ἐξεταζομένων χωρίων	375